

INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISHDA MAKTAB DIREKTORINING VAZIFALARI

Tojiboyeva Gulhayo Abduqayumovna - *Farg'ona viloyati Beshariq tumani 12-umumiy o'rta ta'lim maktab direktori*

Annotatsiya. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limni rivojlantirishda maktab direktorining o'rni, boshqaruv faoliyati va pedagogik mas'uliyati yoritilgan. Shuningdek, alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan o'quvchilar uchun qulay ta'lim muhitini yaratish, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish hamda ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maktab direktori, pedagogik boshqaruv, ta'lim sifati, alohida ta'lim ehtiyoji, innovatsion texnologiyalar, hamkorlik, pedagogik kompetensiya.

Аннотация. В данной статье рассматриваются роль директора школы в развитии инклюзивного образования, его управленческая деятельность и педагогическая ответственность. Также анализируются вопросы создания благоприятной образовательной среды для учащихся с особыми образовательными потребностями, повышения профессиональной компетентности педагогов и организации сотрудничества с родителями.

Ключевые слова: инклюзивное образование, директор школы, педагогическое управление, качество образования, особые образовательные потребности, инновационные технологии, сотрудничество, педагогическая компетентность.

Annotation. This article discusses the role of a school principal in the development of inclusive education, managerial activities, and pedagogical responsibilities. The issues of creating a favorable educational environment for students with special educational needs, improving teachers' professional competence, and establishing cooperation with parents are also analyzed.

Keywords: *inclusive education, school principal, pedagogical management, quality of education, special educational needs, innovative technologies, cooperation, pedagogical competence.*

Kirish. Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimida barcha bolalarning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlash muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Shu jihatdan inklyuziv ta'lim tizimi alohida ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv ta'lim — bu jismoniy, aqliy yoki psixologik imkoniyatidan qat'i nazar barcha bolalarning bir xil ta'lim muhitida bilim olishiga imkon yaratadigan tizimdir. Ushbu tizimning asosiy maqsadi ta'limda tenglik va adolatni ta'minlashdan iborat [1.24].

Mamlakatimizda ham inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda bu borada qator qaror va konsepsiyalar ishlab chiqildi. Inklyuziv ta'limni amaliyotga samarali joriy etishda maktab direktorining o'rni juda muhimdir. Chunki maktab rahbari ta'lim muassasasida pedagogik muhit yaratadi, o'qituvchilar faoliyatini boshqaradi va ta'lim sifatini nazorat qiladi. Maktab direktori nafaqat boshqaruvchi, balki pedagogik jarayonning tashkilotchisi sifatida ham faoliyat olib boradi. U inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun zarur sharoitlarni yaratishi, pedagoglarni qo'llab-quvvatlashi va ota-onalar bilan samarali hamkorlikni tashkil etishi lozim [2.67]. Inklyuziv ta'limning mazmuni va mohiyatini tahlil qilib ko'ramiz. Inklyuziv ta'lim jamiyatdagi barcha bolalarning teng imkoniyatlar asosida ta'lim olishiga xizmat qiladi. Bu tizimda o'quvchilar jismoniy yoki ruhiy holatidan qat'i nazar umumiy sinflarda birgalikda ta'lim oladilar. Inklyuziv ta'limning asosiy tamoyili — hech bir bolani ta'limdan chetda qoldirmaslikdir [3.98]. Mazkur ta'lim shakli bolalarda o'zaro hurmat, bag'rikenglik, mehr-oqibat va hamjihatlik tuyg'ularini rivojlantiradi. Shu bilan birga, alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarning jamiyatga moslashuvi va ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi.

Inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli tashkil etish uchun pedagogik jamoa, ota-onalar va rahbarlar o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, maktab direktori ushbu tizimni boshqaruvchi asosiy shaxs hisoblanadi.

Maktab direktorining inklyuziv ta'limdagi vazifalari quyidagilardan iboratdir. Maktab direktori inklyuziv ta'limni rivojlantirishda bir qator muhim vazifalarni bajaradi. Avvalo, direktor maktabda sog'lom pedagogik va psixologik muhit yaratishi lozim. O'quvchilar o'rtasida tenglik va hurmat tamoyillarini shakllantirish inklyuziv ta'lim samaradorligini oshiradi[4.112]. Direktorning yana bir muhim vazifasi — pedagog xodimlarning malakasini oshirishdir. Inklyuziv ta'limda ishlovchi o'qituvchilar maxsus metodika va pedagogik texnologiyalarni bilishi zarur. Shu sababli maktab rahbari seminar-treninglar, ochiq darslar va metodik tadbirlarni tashkil etishi kerak.

Bundan tashqari, direktor ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishi lozim. Ota-onalar bilan doimiy muloqot qilish orqali o'quvchilarning muammolari o'rganiladi va ularga yechim topiladi. Bu esa o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Maktab direktori moddiy-texnik bazani mustahkamlashga ham e'tibor qaratishi kerak. Inklyuziv ta'lim uchun maxsus jihozlangan sinfxonalar, texnik vositalar va o'quv qurollari zarur hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligiga bog'liq. Shu sababli direktor pedagoglarning malakasini muntazam oshirib borishi zarur. O'qituvchilar innovatsion metodlar va interaktiv usullardan foydalangan holda darslarni tashkil etishlari kerak[5.43]. Pedagoglar alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan bolalar bilan individual ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishlari muhimdir. Direktor tomonidan tashkil etilgan metodik yordam va treninglar o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, o'qituvchilarni rag'batlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Rag'bat pedagoglarning o'z ustida ishlashi va mas'uliyat bilan faoliyat olib borishiga yordam beradi.

Inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda ota-onalar bilan hamkorlik alohida o'rin tutadi. Direktor ota-onalarni maktab hayotiga jalb qilishi, ular bilan muntazam uchrashuvlar tashkil etishi zarur. Ota-onalar bilan hamkorlik orqali bolalarning

psixologik holati, qiziqishlari va muammolari haqida to'liq ma'lumot olish mumkin. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, ota-onalar orasida inklyuziv ta'limning mazmun-mohiyatini targ'ib qilish ham muhimdir. Chunki ayrim hollarda jamiyatda nogironligi bo'lgan bolalarga nisbatan noto'g'ri qarashlar uchrab turadi. Direktor ana shunday salbiy holatlarning oldini olish choralari ko'rishi lozim[6.143]. Bugungi raqamli davrda inklyuziv ta'limni rivojlantirishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni katta. Maktab direktori dars jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni qo'llab-quvvatlashi kerak. Multimedia vositalari, elektron darsliklar va masofaviy ta'lim platformalari o'quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, alohida ehtiyojli bolalar uchun maxsus dasturlar va texnologiyalar ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi[7.85]. Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'limni rivojlantirishda maktab direktorining o'rni beqiyosdir. Direktor ta'lim muassasasida qulay pedagogik muhit yaratishi, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishi va ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishi lozim. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan foydalanish inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish orqali jamiyatda tenglik, bag'rikenglik va insonparvarlik tamoyillari mustahkamlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid qarorlari. – Toshkent, 2021.
2. "Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi". – Toshkent, 2021.
3. Ishmuhammedov R. "Pedagogik texnologiyalar". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. "Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari". – Toshkent, 2017.
5. Xoliqov A. "Pedagogik mahorat". – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018.
6. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. – Paris, 2020.
7. Karimova V. "Ta'lim boshqaruvi asoslari". – Toshkent, 2018.